

BUITEN

17^E JAARGANG N^O. 12.

ZATERDAG 24 MAART 1923.

Foto C. Steenbergh.

DE SPAARNWOUDE- OF AMSTERDAMSCH E POORT TE HAARLEM, BUITENZIJDE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

HET HUIS MET DEN BRONZEN KLOPPER, UIT HET
ENGELSCHE, DOOR WILLIAM LE QUEUX (12). . . . . BLZ. 134
DE SPAARNWOUDE- OF AMSTERDAMSCHER POORT TE
HAARLEM, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLL. BLZ. 135—133
ONTVANGEN BOEKEN . . . . . BLZ. 135
HET RAADHUIS TE NIJMEGEN, DOOR RO VAN OVEN,
GEÏLLUSTREERD . . . . . BLZ. 136—142
EEN ZURE APPEL, DOOR ALIE SMEDING . . . . . BLZ. 138
IETS OVER JACHTTOESTANDEN IN VORIGE EEUWEN,
DOOR JAC. GAZENBEEK . . . . . „ 141
PALMEZELS, DOOP MR. PIET SMIT, GEÏLLUSTR. BLZ. 142—143
GLORIOSA SUPERBA, DOOR A. J. VAN LAREN, GEÏLL. BLZ. 143
KATTENBEZOEK, ILLUSTRATIE . . . . . „ 144
IN EEN JAPANSCHEN TUIN (SLOT), DOOR LAFADIO
HEARN, VERTAALD DOOR HENRI POLAK. . . . . „ 144

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Het huis met den bronzen klopper

12) door WILLIAM LE QUEUX.

„MAG ik vragen of zij een vriendin van u is?” „Ik ken haar,” antwoordde Preston, „en mijn vriend evenzoo, maar ik kan niet zeggen, dat ze een vriendin van ons is. Waaraan schrijft u den dood van dien man toe, dokter?” „Dat kan ik zoo dadelijk niet zeggen. Het hart, vermoedelijk; de hitte en de drukte kunnen den aanval veroorzaakt hebben. Wij moeten het zijn vrienden mededeelen. Zijn ze hier?” „Ik geloof 't wel. Ik ken Weinberg persoonlijk niet”. „Ik dacht, dat de bediende zei, dat u beiden vrienden van hem waart?” „We zeiden, dat we hem kenden om binnengelaten te worden. Wij konden van de zaal uit zien, dat er iets niet met hem in orde was”. „Hoe kon u dat zien? Had hij geen masker voor?” „Jawel, maar wij waren er in 't begin van den avond achter gekomen wie hij was”. „Werkelijk? Neem me niet kwalijk, maar hoe kwam 't dat u zooveel aandacht schonk aan dien man, als u hem alleen van aanzien kent?” „Preston aarzelde even voor hij antwoordde: „Och niets, zoo maar.” „U moet toch een reden gehad hebben,” zei de dokter. „Niemand doet moeite om een gemaskerde te identificeeren als hij er geen reden voor heeft. Zegt u 't liever ronduit”. „Waarom wilt u het weten?” „Nu u dat vraagt wil ik u wel zeggen, dat de dood van dien man eenige eigenaardige symptomen aanwijst. Zoo op 't eerste gezicht, zou men zeggen, dat hij een natuurlijke dood gestorven is, maar er zijn enkele eigenaardigheden, die op een andere doodsoorzaak wijzen. Zoo zou bijvoorbeeld de rigor mortis niet zoo spoedig zijn ingetreden als de dood een natuurlijke oorzaak had, zooals hartverlamming. Er zal een lijkschouw noodig zijn”. „Nadat den autoriteiten bericht was gezonden, keerden na een half uur de drie mannen, Preston, Blenkiron en de dokter, wiens naam Johnson was, naar de zaal terug. Het was er nog steeds even vol. „

„Wilt u me even wijzen in welke loge u hem gevonden hebt?” vroeg Johnson. „In deze,” zei Blenkiron, wijzend. „Naast die waar die vrouw met die roode veeren zit”. „Nu zijn er menschen in,” merkte Johnson op. „Weet u wie het zijn? Een van hen is de slangenvrouw, waar iedereen over spreekt”. „Wij vermoeden, ofschoon wij 't niet zeker weten,” antwoordde Preston voorzichtig, „dat de slangenvrouw Mrs. Mervyn-Robertson zelf is en dat de man met wien ze spreekt Stapleton heet”. „Bedoelt u Aloysius Stapleton, de organisator van dit bal?” „Jawel”. „Nu, als Weinberg een hunner gasten was, dan hebben ze blijkbaar nog niets van het geval vernomen en moet iemand het ze vertellen”. „Zou 't niet 't best zijn, dat u dit zelf doet, Dokter Johnson?” „Dat zal wel moeten. En daar u en uw vriend de „eerste hulp” verleend hebt, moest u maar meegaan om mijn mededeeling te bevestigen”. „Jessica en haar vrienden waren nog gemaskerd, ofschoon vele bezoekers zich reeds gedemaskereerd hadden. Toen Dokter Johnson en de beide vrienden binnengkwamen, heerschte een uitgelaten vroolijkheid bij het gezelschap in de loge. Jessica lachte luid en twee der heeren waren door den drank verhit. De dokter had zijn kaartje afgegeven en had gevraagd Mrs. Mervyn-Robertson alleen te mogen spreken, maar zij had laten weten, dat hij maar in de loge moest komen. „Mrs. Mervyn-Robertson, als ik me niet vergis?” vroeg hij, zich tot haar wendend. „Wie heeft u dat verteld, dokter Johnson?” riep zij lachend uit en haar vrienden lachten mee. „Ik heb den ganschen avond getracht mijn incognito te bewaren, maar de menschen kennen — kennen me toch. Gaat u zitten. Wilt u niet een glas champagne met ons drinken?” „Zij schoof hem een stoel toe. Hij zag dadelijk, dat ze al meer champagne op had dan goed voor haar was. „Dank u zeer,” antwoordde hij, „maar dat zal ik, als u 't niet kwalijk neemt, maar niet doen. Ik had u liever alleen gezegd, wat ik te zeggen heb, Mrs. Robertson, maar daar u mij verzocht hebt hier te komen, moet ik het hier maar zeggen. Een uwer gasten van dezen avond was, als ik mij niet vergis, de heer Aaron Weinberg, niet waar?” „Jawel,” antwoordde zij. „Waar is hij gebleven?” vroeg zij er rondziende bij. „We hebben hem in een heel en tijd niet gezien. Zoudt u niet eens uw vrienden willen voorstellen, dokter Johnson?” zei ze, op Preston en Blenkiron wijzend die zich op den achtergrond hielden. „Dat zal ik zoo dadelijk doen. Maar vooraf moet ik u een hoogst onaangename mededeeling doen, Mrs. Robertson. U moet er u op voorbereiden iets te vernemen, wat u zeer zal treffen. Mr. Weinberg is plotseling overleden. Hij is hier, in deze loge, nog geen uur geleden gestorven.” „Een plotselinge stilte heerschte in het vertrek. Iedereen was onder den indruk van dit bericht. „Aaron — dood!” riep Jessica, na een wijle. „Onmogelijk. Hij is hier nog zoo even geweest, gezond en wel!” „Een uur geleden,” merkte Johnson op, „toen men mij liet roepen, vond ik Weinberg op den divan in de direktors-kamer — dood”. „Maar waar is hij gestorven? Wie heeft hem gevonden?” „Zooals ik zei, hij stierf in deze loge, waar hij gevonden is, door deze twee heeren, die u, naar ik meen kent” — hij wendde zich tot de gemaskerden, die naast hem stonden — „Mr. Preston en Mr. Blenkiron”. „Bij het noemen dier namen, schrikte Jessica even. Toen maakte zij een buiging. „Hoe kwam u in deze loge?” vroeg zij. „Wij moeten u onze verontschuldiging aanbieden voor onze vrijpostigheid, Mrs. Robertson,” zei Preston, „maar 't is zoo gegaan —” en hij vertelde haar hoe hij en Blenkiron hadden opgelet, dat de gemaskerde man, die in haar loge zat, blijkbaar onwel was en hoe zij zich toegang tot de loge verschaft hadden. „Dat was heel vriendelijk van u,” zei Jessica, toen hij zijn verhaal geëindigd had. „Maar wat ik daar hoor, is zoo vreeselijk, dat ik er mij nog niet in kan denken. Arme man! En van avond leek hij zoo goed en was hij zoo opgeruimd!” „Zij zweeg plotseling. „Ik zou wel eens willen weten, wie hem in het begin van den avond heeft laten roepen,” zei ze even later. „Hij scheen erg uit zijn humeur toen hij terug kwam en wou niemand zeggen, wat er aan de hand was, dus kon ik ook niets vragen. Maar even later was 't weer de doodsoorzaak, Mrs. Robertson”. „Het was Johnson, die ker. Hij had blijkbaar vergeten dit af te nemen. „Nee, dachten schenen elders te verwijlen. „Vertelt u me eens, dokter Johnson,” zei ze plotseling op geheel veranderden toon, „waaraan schrijft u dit plotseling overlijden toe?” „Aan-

vankelijk dacht ik aan een natuurlijken dood, maar later ben ik tot een andere meening gekomen," zei hij op afgemeten toon, haar nog steeds onderzoekend aanstarend. „En waarvoor zijt u van meening veranderd?" vroeg zij. „Door enkele symptomen, maar het zou te lang duren u die nu te vertellen. Maar de werkelijke reden zal bij den lijkschouw wel aan den dag komen". „Zal er dus een lijkschouw moeten plaats hebben?" Preston meende, dat hij haar stem hoorde trillen. „Onder de gegeven omstandigheden zal dat wel moeten". „U bedoelt, dat hij misschien een eind aan zijn leven heeft gemaakt door vergift?" „O, neen, Mrs. Robertson, u begrijpt mij verkeerd. Maar daar behoeven wij nu niet verder over te spreken. Wilt u misschien straks den doode nog even zien?" „Is dat noodig?" „Och neen, volstrekt niet, als u 't niet wenscht. Ik dacht, dat u het wellicht zoudt verlangen". „Veel liever niet," zei ze. „Ik ben er heelemaal van overtuurd, en ik geloof, dat wij dat allemaal zijn". ☞ Zij schonk zich een glas champagne in, dat ze in één teug ledigde. „Kapitein Preston en Mr. Blenkiron, bedient u je zelf en u ook, dokter Johnson, want ik ben overtuigd, dat u het ook nodig hebt". ☞ Even later stonden de beide vrienden weer in de zaal. Aan een der tafeltjes stonden eenige menschen opgewondente praten en Preston ving toevallig enkele woorden op, „Ja, een vrouw is gearresteerd... misschien tien minuten geleden... de parels zijn bij haar gevonden. De man, die bij haar was... hij was woest. Hij zei, dat hij den heelen avond in haar gezelschap was geweest. Toen werd ze geconfronteerd met de cigenares, o, die verklaarde dat ze tijdens het souper naast haar had gezeten... de daderes, de vermoedelijke dievegge, is nog een jongmeisje... ja, ik stond er bij, toen men haar ontmaskerde." „Wie is 't? Hebt u eenig idee?" vroeg een der omstanders. „Geen flauw idee. Maar u kunt er zeker van zijn, dat er bij een dergelijke gelegenheid altijd dieven van beroep zijn. Kijk eens naar de diamanten, die je hier ziet! Die moeten miljoenen en miljoenen waard zijn. Enfin, op jehui gezondheid, hoor en ik hoop..." ☞ Verder hoorde Preston niet en het interesseerde hem ook niet. Hij had voortdurend naar Yootha uitgekeken, die hij echter nergens kon vinden. Hun loge was leeg. Hij wist dat Hopford voor eenige dansen in Yootha's balboekje stond, en dus verwonderde het hem niet, dat hij niets van de beide vrouwen, noch van zijn jongen vriend zag. Die amuseerden zich zeker te goed met dansen. ☞ Zoo dwaalden zijn gedachten weer af naar het tooneel van zoeven. Hij zag in zijn gedachten weer den tengeren man, die zich over den zittenden heenboog. Deze had zich niet bewogen, noch toen, noch gedurende de tien minuten gedurende welke hij en Blenkiron hen hadden gadegeslagen. Zou Weinberg al dood geweest zijn, toen de ander achter hem stond? Zoo ja, waarom had die dan niet dadelijk alarm geslagen en een dokter laten halen? En volgens Hopford was de jonge man La Planta geweest. Maar misschien had Hopford zich vergist. Toen dacht hij aan Jessica. Zij was er heelemaal kapot van toen Johnson haar vertelde dat Weinberg dood was. Heel begrijpelijk onder de omstandigheden en toch — Waar was Yootha toch gebleven? Waar kon ze in 's Hemelsnaam zitten. En Cora ook? En Hopford? ☞ Hij bleef naar de dansers kijken, tot het hem duizelde voor de oogen. De avond was niet zoo prettig geweest als hij zich had voorgesteld. Hij had Yootha bijna den heelen avond niet gezien. Maar zij hield van dansen, en het zou hondsche van hem geweest zijn als hij 't haar belet had, omdat hij met zijn gewond been het niet kon doen. In ieder geval, hij kon niet weggaan, voor hij Yootha nog even gesproken had. ☞ Ha, gelukkig, daar zag hij Hopford. Hij scheen doelloos rond te slenteren... net of hij iemand zocht... daar was hij weer! Tegelijkertijd zag Hopford hem en snelde op hem toe. „Gelukkig, dat ik je vind, Charlie — ik heb overal naar je gezocht," riep hij uit. „Er is iets heel ergs gebeurd — het zal je hevig schokken, maar trek er je in 's Hemelsnaam niets van aan, want alles zal wel weer in orde komen. Cora weet er alles van, zij is bij Yootha". „Yootha? Waar is zij dan, Harry? Ik heb al langer dan een half uur overal naar haar loopen zoeken". „Dat wil ik graag gelooven," antwoordde Hopford. „Luister nu even, Charlie, en houd je bedaard. Vannacht is een dame haar paarden collier gestolen en dat is teruggevonden in Yootha's handtasche en dus — ja, je begrijpt, ze moesten haar arresteren". „Haar arresteren! Yootha arresteren!" ☞ „Ja, zie je, de parels zijn bij haar gevonden. Heb je gehoord van Aaron Weinberg en —" „De duivel hale Aaron Weinberg!" riep Pres-

ton uit. „Wat kan mij Aaron Weinberg schelen? Breng me dadelijk bij Yootha en dan ga ik onmiddellijk naar de politie om te spreken over die bespottelijke leugenachtige beschuldiging." (Wordt vervolgd).

DE SPAARNWOUDER-OF AMSTERDAMSCHES POORT TE HAARLEM.

EEN indrukwekkend bouwwerk is deze eenig-overgeblevene van Haarlem's poorten! Een statiger versiering tot de toegang eener stad kan men zich moeilijk denken. Toch is zij in 't geheel niet als sierpoort bedoeld: bij haren bouw heeft men hoofdzakelijk de eischen der verdediging voor oogen gehad. ☞ Vermoedelijk is zij omstreeks het jaar 1425 gesticht; haar oorspronkelijken naam ontving zij van het nabijgelegen dorpje Spaarnwoude; sinds 1632 echter, toen de trekvaart naar Amsterdam in gebruik werd genomen en de weg langs deze vaart, die tegenover de poort in de stadsgracht uitmondde, de kortste verbinding met de stad aan Amstel en IJ vormde, werd zij langzamerhand bekend onder den naam van Amsterdamsche poort. ☞ Het poortgebouw bestaat uit een door twee torens geflankeerde voorpoort en een binnenpoort, een zwaar en hoog vierkant bouwwerk, waarvoor aan de oostzijde twee slanke traptorens zijn opgetrokken, door een galerij of weergang verbonden; een weergang, met gekantelde borstwering, loopt ook langs de zijmuren der binnenpoort. Door openingen in den vloer der galerijen kon men den vijand bestoken, die zich van de voorpoort mocht hebben meester gemaakt, welke met het hoofdgebouw is verbonden door stevige, in 't begin der 17de eeuw nog verhoogde muren, in welker bovendeele zich gangen bevinden. In tijden van gevaar werd de voorpoort slechts door de opgehaalde brug afgesloten; de binnenpoort was echter van zware deuren voorzien; bovendien kon hier nog een valdeur naar beneden worden gelaten. De gevel der binnenpoort aan de stadzijde is in 1613 eenigszins verbouwd; van dat jaar dagteekent ook het venster met kruiskozijn; later heeft men ook in den zuidlijken gevel een venster aangebracht, dat in strijd met het karakter van deze middeleeuwsche poort is, en dan ook ietwat ontsiert. Na den aanleg der trekvaart werd ten dienste van de trekschuiten-reizigers in het bovengedeelte der binnenpoort een uurwerk geplaatst, waartoe het kruisgewelf van een zich hier bevindend vertrekje werd uitgebroken. Maar behoudens deze geringe wijzigingen heeft de oude poort haar oorspronkelijk karakter vrijwel bewaard. ☞ Herhaaldelijk heeft men in 1573 van deze poort uit uitvallen op de Spanjaarden gedaan. En toen de nood op het hoogste gestegen was, ontstak men van hare tinnen seinvuren voor de schepen van den Prins in de Haarlemmermeer; nog later, toen de belegerden begrepen den tegenstand nog slechts enkele dagen te kunnen volhouden, heesch men op de poort twee zwarte vlaggen, een uiterste bede om van den meerkant te hulp te komen. ☞ Wat de Spanjaarden hadden nagelaten: het vernielen der poort, hadden de Haarlemmers omstreeks 1863 bijna zelve gedaan. Maar dank zij veler protest werd dit vandalenplan niet ten uitvoer gebracht, en bleef een der merkwaardigste gebouwen van Haarlem behouden. De ten zuiden der poort aangelegde baan met brug ten dienste der tram naar Amsterdam heeft haar schoon niet verhoogd, maar dit toch ook niet aanmerkelijk geschaad. En zoo vormt het trotsche middeleeuwsche poortgebouw nog altijd een sieraad van een stadsgedeelte, dat overigens niet tot de fraaiste der Spaarnestad kan gerekend worden.

A. L.

Ontvangen boeken.

De N.V. Wed. J. Ahrend & Zoon te Amsterdam zendt ons van hare serie hand- en studieboekjes „Weten en kunnen" de nos 45 (Wat moet ik als land- of tuinbouwer van schadelijke en nuttige dieren weten?), 46 (Wat moet ik als land- of tuinbouwer van de bemesting weten?), 47 (Wat moet ik als land- of tuinbouwer van plantenziekten weten?), 54 (Hoe teel ik met voordeel aardbei en framboos?) en 55 (Hoe teel ik met voordeel roode, witte, zwarte en kruisbessen?) Alle deze vijf werkjes zijn geschreven door H. Stienstra, leeraar aan de Gerard Adriaan van Swieten-tuinbouwschool te Frederiksoord.

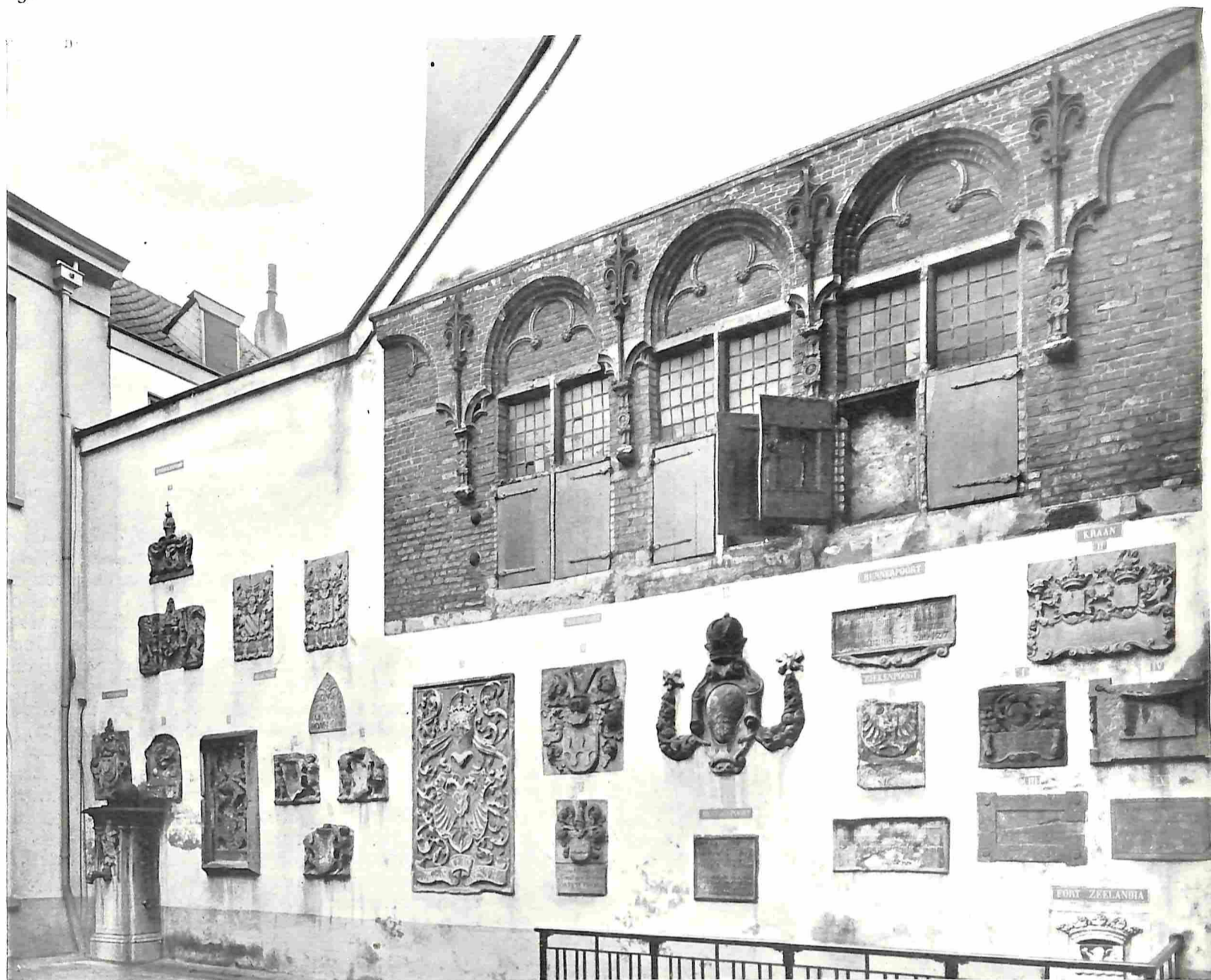

Foto C. Steenbergh.

FRAGMENTEN VAN GESLOOPTE NIJMEEGSCHE GEBOUWEN IN EEN MUUR VAN DE BINNENPLAATS VAN HET RAADHUIS TE NIJMEGEN.

HET RAADHUIS TE NIJMEGEN.

EEN fijne mist draalde over de landen, over de wijde, stille rivier, over de stad op de heuvelen, waar de torens der kerken, de oude, oude huizen van onwezenlijke materie schenen opgebouwd te zijn, overblijfselen, irreële overblijfselen uit voorbijgegangene tijden. En de sfeer suggereerden, waarin de machtige rijkdom, geopenbaard in beeldhouwwerk, in zwaar eikenhout en marmer, in gobelins en schilderwerk, gelijk het Nijmeegsche stadhuis die bewaarde, de plaats innam, die haar toekwam en die haar paste. Een tijd, toen de macht zich nog niet anders uitte dan door weelderige pracht, toen de burgemeesters en de vroedschappen waarlijk de hoogmogende heerschers waren in de stad, waar het volk, het plebs, niet meerekende en zich gelukkig mocht prijzen, als de vroede vaders, naast hun eigen belangen, ook open oog hadden voor het werkelijk heil hunner medeburgers. ☞ Betrekkelijk smal is de straat, waar zich dit monumentale overblijfsel uitstrekt, op den hoek van Burchtstraat en Nieuwstraat, zoodat 't moeilijk is een volledigen indruk te krijgen van den ganschen, rijk met beeldhouwwerk gesierden gevel. Elf vierdubbele vensters is deze breed, vier daarvan ter rechterzijde van de hooge stoep dateeren met de keizerbeelden en de medaillons in den gevel ter andere zijde, echter pas van 1880, toen het geheele gebouw werd gerestaureerd. Vele malen werd het Raadhuis sinds zijn stichting veranderd en uitgebreid, en bijna alle overige details aan den gevel zijn over van de oude wijzigingen, in het jaar 1553—1554 aangebracht. Waarschijnlijk werd in dat jaar de tegenwoordige voorgevel zoover vooruitgebracht, dat een voorzaal gevormd kon worden en bevond het oorspronke-

lijke raadhuis, misschien reeds in de 13e eeuw op dezelfde plaats verrijzend, zich een eind achter de tegenwoordige rooijlijn. Die nieuwe gevel werd gesierd met de keizerbeelden, door den Utrechtschen beeldhouwer, Mr. Cornelis Sasse gehouwen, gelijk de stedelijke rekening van 't jaar 1554 aantoonst: „Van 't loon dat Cornelis die maelre hefft van die beelden ende twaepen, vort id tabernakell ende van de voetgens daer die beelden op staen te maken ende van 't Marienbeelt aen 't raethuys te renovieren. Cornelis vorsz, gearbeidt aen die beelden die onder die voet van den keyseren staen solden.” De keizerbeelden, die we thans op den gevel zien, zijn de copiëen der oorspronkelijke: de restaurateurs van 1880 verkozen ongerepte nieuwe exemplaren boven „gehavende” oude schoonheid. Het liefelijke Maria-beeld op den hoek, door Sasse „gerenoviërt”, werd daar reeds in 1534 gevonden, gelijk ook de koppen in de tympanen der vensterfrontons, de oorspronkelijke, eenmaal vergulde, sculpturen zijn. De medaillons daarboven zijn echter weder nieuw, zoodat Dr. Cuypers in dezen wel zeer in de copie zijn kracht zocht, toen hij de restauratie van 1880 leidde. Nog bevindt zich aan den voorgevel boven de toegangsdeur een smeedijzeren, met keurig ijzeren bloemwerk gesierde kooi, waar ☞ Lang genoeg hebben we thans den gevel bewonderd overwaard is, betreden we de hooge stoep en duwen de rijkdoor een even rijk gebeitelden hoofddeur open, die omlijst is Mr. Sasse's kunstvaardige hand geschapen. De deur zelf, een

voorbeeld van vroeg-Renaissance kunst, is het werk van den stadskistenmaker Gaert Kuitenbrouwer, die hierheen was getrokken uit Dulken in Westfalen. ☞ We zijn in de voorhal, een voorhal die eenmaal meer was dan een Salle des pas perdus, waarvoor ze thans wordt gebruikt. Een witte getegelde vloer, met zwarte tegelfiguren ingelegd, een eikenhouten zoldering met stevige moer- en niet minder soliede kinderbalken, wit gekalkte muren, zware, eikenhouten deuren, met 16e eeuwse guirlandes van gebeitelde vruchten en bloemen omlijst, geven een onvergankelijk, indrukwekkend cachet aan de zaal. Aan den linkerzijwand bevindt zich de vierschaar of schepenbank. Dit pronkstuk van houtsnij-kunst, ook het werk van „onser stadt kystemeker” Gaert Kuitenbrouwer, besloeg in vroegere eeuwen den geheelen langen wand, waar nu een groote staande klok prijkt, waarover straks nader. Doch reeds sinds 1665 werd 't op zijn tegenwoordige plaats neergezet, minder indrukwekkend en afbreukdoende aan de schoonheid van het geheel. Wel heeft Kuitenbrouwer al zijn fantasie met gracie en vernuft aan dit werk besteed: boven ieder der schepenzitplaatsen bevindt zich een gebeiteld paneel, boven de zitplaats van den schout, o.a. het Oordeel van Salomo, zwierig en vol uitdrukking, met al het naturalisme der Renaissance uitgevoerd, toch gedeeltelijk gestyleerd.

Blijkbaar werd naar onpartijdigheid gestreefd, getuige het opschrift: *Utramque partem audite*. Aan de straatzijde bevond zich eenmaal een smeedijzeren kooi, waarin de veroordeelde werd geplaatst, als het vonnis den volke kond werd gedaan, of als hij met aan de kaakstelling werd gestraft, tenminste nog eenigszins beschut tegen de minder aangename begroetingen, welke het grauw hem gemeenlijk bracht. ☞ Velerlei materiaal werd voor de vierschaar gebruikt: het Rekenboek geeft op wagenschot en noteboomenhout, terwijl voor het inlegwerk vlienhout, „mazylienhout” (ahornhout) en „swartholt” (ebbenhout) werd gehanteerd. Dit bewonderenswaardige werkstuk werd ter zijde gesteld, om plaats te vinden voor de kunstig geconstrueerde klok, indertijd in 1597 voor den raadssecretaris en wijnkooper Johan de Hardt vervaardigd en in 1646 door de Stad voor f 300 aangekocht. Op de wijzerplaat graveerde de Nijmeegsche goudsmid J. Gront den kalender: de 12 in ivoor gesneden figuren van den dierenriem, die hiertusschen zijn aangebracht, zijn van een ongekende souplesse en een minutieuze bekoring. Alles wat eens behoorlijken 17^{en} eeuwse klok is, werd hier verwerkt: den uurwerkmaker Jan van Kall komt de eer toe de indertijd deerlijk gehavende gecompliceerde machinerie zoo te herstellen dat thans het carillon

weer vroolijk twinkelt en ieder uur statig het Wilhelmus doet hooren, dat de planeten behoorlijk den dag aanwijzen, dat de uurwijzer zijn plicht ook als datum-wijzer vervult; f 280 werd hem hiervoor betaald. Nog echter was het klokkenspel niet volledig en voortreffelijk genoeg: in 1738 werd het toevertrouwd aan de klokkengieters de gebroeders van den Gheyn. Op deze klok loopen nog vier andere klokken, twee in de kamer van den secretaris, twee in de tegenwoordige raadzaal. ☞ Nog vermeld ik een schilderij voorstellend Het Raadsel van Nijmegen, een ingewikkelde familieverwantschap verbeeldend. Ofschoon 't Raadsel van Nijmegen volstrekt niet specifiek Nijmeegsch is, werd 't toch blijkbaar als zoodanig bijzonder geapprecieerd, getuige het feit, dat Mr. maler Paulus Schoten of van Schoten, die dit doek in 1619 aan de stad schonk, daarvoor bij raadsbesluit van 6 Augustus, beloond werd met f 30 en het burgerschap voor hem zelve en zijn kinderen „soe wanneer hij synne fixe residentie hier sal genomen hebben”. Dit burgerschap veroverde hij weldra: 28 October daaraanvolgend werd hij met zijn zonen Jacob en Joris, als „poirter” ingeschreven. ☞ Van heel wat jonger datum is de steen, welke herinnert aan het verblijf der Belgen in ons land, die ter andere zijde van de klok in 1919 in den wand werd gemetseld, door B. Everaerts gebeiteld. ☞ En

DE VOORGEVEL VAN HET RAADHUIS TE NIJMEGEN.

werd gemelijker: een snelle scherpe tik klopte er in zijn slapen, hij kreeg zijn hoofdpijn weer. „Tjesses, die kop van hem”, dacht hij netelig, „'n lot”. ☼ Wit en erg schraaltjes onder zijn hel-groen deukhoedje, zag hij zich in het groote spiegelruit van een bloemenwinkel. Het beige demietje met het krap aangespte ceintuurtje sloot nauw om zijn slank figuur. Uit zijn omgeslagen broekspijpen glimmerden brutaalgeel zijn schoenen. „Zoo op 't oog af”, stelde hij min of meer ter opmontering vast, „ging 't best met hem. Tenminste heelegaar geen buitenman...” ☼ Hij trippelde langs een tramhalte en oogde er tersluiks naar een paar gichelende dame-tjes in opzichtig-gekleurde jersey's. Een tram zoefde aan, jachtig stapten de dametjes in, lacherig bij hun angstig gerop. Aandachtig tuurde Tines naar de slanke meisjesbeenen in de dun zijden kousjes, naar de kleine voetjes in coquette schoentjes. ☼ Door het glas van het voorbalcon keek een behaagziek aardig meisjeskopje naar hem. Tines glimlachte schuchter naar het kind. „Als je zóó 's wat had op je Zondag”, droomde hij, „en op je weeksche avondjes na negenen...” Hij zuchtte verlangend. Dadelijk er-op verdreef hij de hunkering weer in een nuchtere overweging. „Zou eerst maar 's zijn biertje pakken in „De roskam”, achter 't park, 't was er wel aardig in 't zaaltje, met 't strijkje”. ☼ Hij verliet de drukke verkeersweg, stapte een smal zij-paadje op, en wandelde naar het Park. Het frisch-groene loof van de boomen gaf een intieme schemering aan de paadjes, de stilte was er een weldaad. Tines schoffelde speelsch met de breede neuzen van zijn schoenen grindsteentjes op, oogde naar het gladde vijvertje met de droomerig voortdrijvende zwanen, en siste een orkest-deuntje tusschen de tanden. „Maar goed dat ze er thuis geen klap van wisten, hoe belabberd onwennig ie z'n eigen hier altemet voelde”, overlei hij, „vooral op zoo'n Zondag”. Er trok een trillinkje langs zijn lippen, hij zwaaide driftig met zijn rottinkje, siste wat harder. Dát verstilde weer. Nurksch dacht hij opeens aan de overdrukke barbierszaak van zijn patroon, aan de leelijke kale straat daar, en aan zijn hok van 'n kamertje. „Och nou”, spotte hij er meteen door heen, „had je dan laten beschimmelen op 't dorp! 'n Zure appel, maar daar moet je door heen bijten en je briefjes na' huis, die benne fijn, daar verlak je de ouë-lui lekker mee. Jee ja, dat je 't zoo immens vindt hier en 't zoo na' 't zin heb”, de gedachte ontgleed hem. ☼ Op een bank in het gezellige groen van een paar heestertjes, zat een schat van een kinderjuffie: een bleek fijn poppetje met kroezig haar, een blank gezichtje en groote droomerige oogen. Zij duwde een wagentje heen en weer met een dikke rooie baby er in, en op de grasschuimte bij haar, speelde een jongetje. Schuchter uit de ooghoeken lette Tines op haar. Haar blonde vlechten tintelden als goud, in een streepje zonneshijn, en parmantig stond op haar keurig-zwart japonnetje de hagel-witte boord. ☼ „Gô, wat 'n dámetje”, verwonderde hij zich en keek nog's om. Snel trok zij haar hoofdje terug, ze had hem na gezien. Aarzelend bleef hij stil, schuw-spiedend. Maar zij keek niet meer. Vermetel riep Tines toen toch maar terug. Hij had een felle klop

Foto C. Steenbergh.

HET RAADHUIS TE NIJMEGEN DE VOORHAL, V. M. SCHEPENZAAL.

in zijn keel, maar zijn mond glimlachte rustig. „Er is... er zijn zoo'n beetje banken hier”, verontschuldigde hij wat verward en ging zitten, „u permitteert 't toch?”, beleedde tikte hij tegen de hoed. Zij kreeg een fijn blosje, en zag recht voor zich uit. „Oh ja”. Nuffig trof zij aan haar ritselend schortje. ☼ Met zijn rottinkje groef hij kerfjes in de aarde. Hij zon op een praatje. „Aardig die zwaantjes hier”, begon hij, na een poos, in een verlegen lach. Zij knikte. „Oh ja”. Er trok wat hooghartigs over haar gedistingeerd gezichtje, en haar korte antwoord klonk afwijzend. ☼ „Wie is dat, Nel?” vroeg het jongetje van uit de schuimte. „'n Meneer”, zei Nel vaag. „'n Oom”, verbeterde Tines. Even in een lach ontmoette hij de blik van het meisje. „'t Is zoo'n vraagbaak”, vertelde zij gedempt, „hij onthoudt alles”. ☼ Verrast blikte Tines in haar mooie donkere kijkers, en hij gaf een verstrooid antwoord. Het joeg door hem heen. „Wat 's snoes is dat, jee, wat 'n keurige schat, dié moet je niet laten schieten”. ☼ Bijna onmerkbaar schoof hij wat naderbij.

Foto C. Steenbergh.

HET RAADHUIS TE NIJMEGEN. DE SCHEPENBANK IN DE VOORHAL.

☞ Het was een mooie avond. Er tintelden heldere sterretjes in de donkere lucht, en achter de zwarte spits van een popel, stond goud-geelenrijp de maan. Vaag drongen dewemelende geruchten van het jachtige groote stadsleven tot de lieflijke rust van het Parkje door. Tines luisterde er soezerig, in een glimlach, naar, hij hield zijn linkerarm om Nel's slanke middeltje en boog zich aandachtig naar haar t.o. ☞ Zij praatte over haar tehuis. „Vader, die is wat frisch in zijn spraak”, lichtte zij hem vertrouwelijk in, „och 'n kapitein, dat is wel meer zoo. Maar thuis — ja 't is er echt keurig. 'n Erg groot huis bewonen ze, dat vertelde ik je al, hè?, en Moe die is van goede afkomst, eigenlijk 'n beetje beneden haar stand getrouwd, en nu nog vrééselijk op vormen en manieren. „Maar dat jij dan...”, begon Tines. Zij viel er op in met een lachje. „In zoo'n betrekking gegaan bent, hè? Ja, hoe gaat dat?, 'n groot gezin, de broertjes leeren, en als je dan de oudste bent en je schikt je niet in alles, dan moet je er maar uit”. „Ja”, knikte Tines bedrukt, „ja, dat is ook zoo”. Hij dacht. „Tjesses, die goeie manieren”. ☞ „Ik heb ook nog 'n poosje op 'n kantoor gewerkt”, vertelde Nel door, „daar bij ons in 't stadje dan, zie je. Maar dat hield ik toch niet uit, kon ik niet tegen, dat van nou... zoo'n ordinaire betrekking dat was al heel weinig naar Moe's zin, 'n beetje erg vernederend vond ze, oh je weet niet hoe streng ze oordeelt over die dingen.” ☞ Tines zuchtte. „Dat is wel lastig”, zei hij kleintjes, „dat je Moe 't zoo krap neemt”. Haar antwoord ontging hem. ☞ „Barbier, zou ze dat eigenlijk ook niet te ordinair vinden?”, overwoog hij zorgelijk, „en god nog 'n 'n zoek, hoe most je dat nou precies inkleetje? Met z'n uiterlijk kon ie er wel mee door: ie most z'n eigen nog maar 'n nieuw pak laten 'nmeten. Of ie kon 'n streepiespantolon nemen met 'n jacquet, dat stond ook netjes en dan 'n grijs fantasievest er bij. 'n Boekie van de goeie manieren zou ie z'n eigen ook maar 'n schaften, je pikte er toch allicht wát van op”. ☞ Onrustig en verliefd keek hij op het mooie aristocratische gezichtje van zijn meisje neer. „Schat, engel”, koosde hij in zijn binnenst. En hij verbaasde zich heimelijk. „Ja, gut, de zoon van 'n boersch timmermanneltje of de dochter van 'n zeekapitein, hè?, dat was toch geen gering verschillette. 'n Jacquet most er komme...” ☞ Nel keek glimlachend naar hem op. „Wat zeg je veel”. Tines kleurde. „Lieverd”, smoesde hij, en drukte haar vaster tegen zich aan. „We zalle in „De roskam” gaan zitten”, stelde hij vast, „en wat erg lekkers nemen”. Hij zoende haar.

Nerveus gejaagd sprong Nel uit de coupé en geagiteerd snel liep ze voor Tines uit naar de contróle. In haar grijzen mantel met de witte bont, de lila slobkousjes en de elegante winterhoed zag zij er wonderlijk-voornaam uit. „Op en top 'n dame”, dacht Tines. ☞ Hij kreeg een prop in zijn keel en frutselde zenuwachtig aan zijn hooge boord, zijn groen zijden dasje, zijn glacetjes. „Als de ouë-lui nou maar niet al te vitterig waren”, tobde hij, „'t eten was nog 't slimste, al dat geduveljaag met vingerkommetjes, eierdoppies, vischmessies...” Hij tuurde naar de keurige vouwtjes in zijn streepjes-pantolon, blies een stofje van zijn jacquet. „Afijn, 't kòn nog wel meevalle.” ☞ Op het leege stationsweggetje stapten ze jachtig voort:

dicht naast elkaar, zwiingend. „Gó”, liep Tines z'n eigen nog zenuwachtiger te maken, „hoe zou dat nou moeten met dat aanziek? Hij kon toch gos-onmogelijk dâlijk in de vest-tibule of — de hal over de verkeerig met Nel beginnen? Lam dat hij niks over zoo'n toestand in dat beroerde goeie-manieren boek gevonden had. Maar — maar hij kon er toch altijd nog wel effe met Nel-zelf over te raden gaan”. ☞ Van terzij keek hij naar zijn meisje. Zij had een erg gesloten uitzicht, een stroef toe-genepen mondje, en een fijn kreukje tusschen haar oogen. „Net of ze zelf ook over mijn geval 'n 't piekeren is”, schrok Tines, hij ademde snel en beklemd. „Wat loop je hard”, hijgde hij. ☞ Nel trok ongeduldig haar trotsch-rechte schouderdjes op. „Och 't verbeeld je je maar”, zij vertraagde toch even haar tred. In haar opkijken naar hem kwam wat bedachtzaam, iets van een heimelijke onrust ook. Ze zei toch niets. „Oók zenuwachtig”, constateerde Tines. Het maakte hem vertrouwelijker. „Wil je wel gelooven”, biechtte hij, „dat ik er erg tegen opzien om bij je ouders over huis te komme”. Nel had er een schel lachje op, zij werd rood. „Valt wel mee”, trachtte zij te kalmeeren, „heusch, zal je zien”. Meteen zuchtte ze, en haar fijne lipjes trilden. „'t Spijt me eigenlijk vrééslijk”, bekende ze, „dat we 'n trein eerder

gekomen zijn, zoo onverwachts”. „Och”, verwierp Tines gering-schattend, „of je nou twee uur eerder of later 'n komme, dat is ook zooveel as niks”. ☞ Zij liepen een smal straatje uit, een nauwe steeg door, en dan een droomerig grachtje op: een grachtje met statige oude boomen en een lispelend bleek-groen watertje tusschen grauwaarden wallen. Tines liet de koffer tegen zijn beenen aanbungelen, zijn manchetten zakten tot op zijn duimen, hij gaf Nel een krampachtig-stijve arm. „As dat voorstellen en zoo

eerst maar achter de rug is”, overdacht hij, „de rest dat...”, het overleg ontgleed hem. ☞ Nel bleef stil voor een verflooze wrakke koepel, zij keek naar Tines op en lachte hoog en trillerig. „Hier is 't”, zei ze. Meteen wipte ze een rinkelend stoepetje op, stiet een klepdeur open en liep een smalle muf-riekende gang in. ☞ Tines bleef met zijn hakken in een kapot gangmatje haken. „Hier? Hiér?”, bracht hij er met moeite uit. Maar Nel antwoordde niet. Ze duwde midden in het vale schot een zijdeur open en ging een kamer binnen. Werktuigelijk nam Tines zijn hoed af, en volgde haar, maar in het domp vertrekje bleef hij verbijsterd stil. Bij een rommelige tafel met viezige eetrestjes op morsige borden, zat een ruwe baardige man in rood-baaien ondergoed, met een stofkam, beestjes uit zijn dikke haar te harken. In een hoek van de kamer, was een corpulente vrouw een paar kindertjes aan het verschoonen. Er slierden witte banden onder haar rafelige onderrok uit, en ze had een paar afgetrapte pantoffels aan. Bij een roestig kachelkje, hing een bundel hutste stilte, met een felle ruziestem, keef Nel, na een ont-schaamt, Moeder. Is me dat nu 'n ontvangst? Ik heb je toch op de heupen. „Aj-je nou niet gauw je bek houën, lillijke kakmedam, dan ken je opduvelen met je gelant er bij! Gekke slemierie, met je zwes! As jij dan toch zellefers in je

Foto C. Steenbergh.

HET RAADHUIS TE NIJMEGEN.
DE LEESKAMER.

briefjes schrijve dat je om zes uur zelle komme, wat hè-je hier dan te maken om vier uur?" ☒ De baardige man grinnikte, hij maakte bedaard een paar knopen van zijn ondergoed vast, en keek schalksch onder zijn sluike pony uit. „Hè' je soms weer 'n bevlieging van je groothedswaan 'had?“, spotte hij goedig, „prinses van de bloede, hè'je die gelant van je wijs 'maakt...“ ☒ Er klonken eensklaps snelle schreden in de gang: Tines vluchtte. Toen ze hem achterna ijlden op het stoepetje: de vader in zijn kleurig ondergoed, de moeder in haar rafelige rok, Nel, en de naakte kindertjes, zagen ze hem nog heel in de verte, hij liep op een draf en hij keek niet eenmaal om.

ALIE SMEDING.

IETS OVER JACHTTOESTANDEN IN VORIGE EEUWEN.

NU we in zoovele dag- en weekbladen betoogen vinden kunnen, het een vóór- het ander tegen de nieuwe jachtwet, en zelfs enkele vereenigingen op 't gebied van natuurschoon en natuurlijke historie waarschuwen tegen een wetgeving, die geen — of onvoldoende rekening houden zal met de karakteristiek onzer vaderlandsche fauna, nu — zeg ik, is het wel eens aardig te lezen, hoe in lang vervlogen eeuwen de verhoudingen waren op het terrein van jacht, jachtrecht en jachtwet. Geenszins is het mijn bedoeling door dit stuk een of andere propaganda te maken, noch mijzelf partij te stellen voor deze of gene zijde: eenvoudig omdat ik dit niet wil. ☒ Dikwijls heb ik in het rosse herfstseizoen, door velden en zandstuiving gezworven, alleen of met enkele vrienden... ik heb de sensatie van het avontuur diep gevoeld en genoten... ik heb tevens in mijn weerklink gehoord van de talloze geheimzinnige stemmen, waarmede de natuur spreekt en de herinnering aan die uren — waarin wij menig keer elke achtervolging vergaten — is nog altijd krachtig en kostbaar. Doch ook — en even dikwijls — heb ik mij geërgerd bij het zien van wantoestanden en -verhoudingen. Laten wij hier derhalve in het midden de meer- of mindere verdienste der nieuwe jachtwetgeving, om enkel en alleen in gedachten terug te gaan naar het verre verleden, laten wij in de typische verhoudingen van vorst, ridderschap en eenvoudige vrijen de romantiek doorvoelen van het kleurige, middeleeuwsche leven en — laten wij al deze dingen beziën binnen de grenzen van het jachtgebied bij uitnemendheid (althans in dien tijd): de Veluwe, toen de hertogen van Gelder dit landschap regeerden... ☒ ☒ Al werd aan enkele zeer aanzienlijke, oud-adellijke geslachten o.a. de heeren van Doorwerth, het jachtrecht wel eens gedeeltelijk verleend, dit recht in vollen omvang behoorde alleen den vorst. Hetwelk natuurlijk niet insluit, dat alle onderdanen dit recht eerbiedigden! 't Mocht wat. De mentaliteit der menschheid was, denk ik, in dien tijd al niet anders als op den huidigen dag. „Gestolen appels smaken lekkerder dan andere“, zeiden wij vroeger als we bij den gemeente-secretaris over 't muurtje geklommen waren en een aanval waagden op zijn heerlijke bellefleuren en paradijsappels! Zoo eet de mensch gaarne van den verboden boom... en staan, waar groote heeren strenge wetten uitvaardigen, immer recalcitranten klaar deze voorschriften te ontduiken. ☒ Stroopers waren dan ook in de hertogelijke jachtvelden niet zeldzaam, doch deze ongepatenteerde jagers ondergingen wanneer zij betrappt werden, heel andere straffen dan in onzen tijd. ☒ In een klein — doch interessant werkje over de geschiedenis der Neder-Veluwe, geschreven d.d. 1888 door Verbeek en Van Gortel (twee rasechte minnaars van historie en oudvaderlandsche zeden) kan men veel over deze en soortgelijke dingen lezen. Ik zal dan bij herhaling gebruik maken van

Foto C. Steenbergh.

HET RAADHUIS TE NIJMEGEN.
DE KAMER VAN BURGEMEESTER EN WETHOUDERS.

hun nauwgezette opsporingen en gewaardeerden speurzinn. ☒ Aanvankelijk waren de straffen op strooperij niet zoo hoog, doch geleidelijk werden ze strenger. Zoo lezen we: In 1341 werd Arnold van Heijden voor twee stuivers beboet omdat hij een wild zwijn gevangen had, in 1540 werd Wolffken van Bilaer Moerkenssoin, omdat hij „wiltbroit had helpen vangen“ tot een boete van twintig gulden verwezen. Nijke de Wildschietter, een berucht strooper, bracht het er zeer slecht af: hem werden de handen afgekapt en de oogen uitgestoken tot straf voor zijn wilddieverij; in 1466 werd deze straf nogmaals toegepast (toen bij iemand anders veronderstel ik hoewel de kroniek hierover zwijgt). ☒ Toen Gelre en daarmee het „bijster landt“ der Veluwe onder de Bourgondiërs kwam, was het Karel de Stoute, die alle jachtvergunning en door vroegere vorsten verleend (zie boven) introk. Niemand — of hij moest van hem of van zijn jagermeester daartoe speciale vergunning hebben, mocht de Veluwsche bosschen doortrekken met het doel 't weispel

Foto C. Steenbergh.

HET RAADHUIS TE NIJMEGEN. DE TROUWZAAL (V.M. GEDEPUTEERDEN-KAMER).

aldaar uit te oefenen. Nadrukkelijk werd den opzieneren gelast, goed toe te zien en overtreders te voeren „in onsser geveckenschap t' Arnhem, om gepijnt ind gestrafft te warden nae gelegenheid der saicken.” ☒ En opzieneren waren er vele: de wildschuts en daarboven de forsters. Veluwe bezat 12 wiltforsters, die met de jachtzaken in 't algemeen belast waren. Hun eigenlijke taak was: den vorst op de jacht met een kar volgen en het grof wild en het jachttuig vervoeren. Ook verwierven zij wel het jachtrecht over hun streek en genoten zij als belooning vrijstelling van enkele lasten. De forsters werden later als edelen beschouwd en hun bezittingen leggen getuigenis af van hun aanzien; tot de wiltforstersgoederen behoorden o.a. Wolfhezen, Boeschoten en Deelen. ☒ Telkens en telkens weer werd den volke aangezegd zich te wachten voor strooperij en waar kon men beter het vulgus bereiken dan 's Zondags in de kerk? Zoo laat Karel van Gelder in de godshuizen aflezen, dat ieder, die in zijn Veluwsche bosschen konijnen of patrijzen ving, gestraft zou worden met verlies van leven en goed. ☒ Karel V liet de „Conijnwaranden” in den Scholtampte van Eede en in den Scholtampte van Berneveld en in der „Buurtschappe van Deelen onder Eede” verpachten (de jacht op alle ander wild hield hij aan zich); de Feizer behield zich evenwel het recht voor, wanneer hij met zijn edellieden door het verpachte terrein trok, „een, twee oft drie par conijnen” te verschalken. ☒ 's Feizers stadhouder zond in 1548 bevel aan den schout van Eede om in de kerk te doen uitroepen en verkondigen „dat nijemant geen haivicken, sperwieren off diergelicker vogelen op den nesten stoir off die eijeren dair van neem.” De schout van Hattum kreeg in 't zelfde jaar van den stadhouder een knijptang om „die honden paten” af te knijpen. Dat Filips II al even streng waakte over zijn heerlijke rechten, blijkt uit zijn talrijke ordonnantiën en plakkaaten, waarvan er een ons tevens inlicht over dat afknijpen, hierboven genoemd. Het gebiedt, „dat nijemant geen huijs-honden off bastaert wijnden (windhonden) op die Veluwe en halde, ten sij dat de selve honden die twee principael vorste clauwen wes tot den lesten lit toe van haer vorste voeten afgeknipt sij mit een knijptang, daer toe verordent, die men onder ellicke Stadt, Scholtis und Richte Richter van Veluwen und Veluwenzoom vinden sal, ende daerenboven oere honden gebengelt halden mit eenen groten sleijpenden bengel.” ☒ Toen de Spaansche regeerders hier hun rechten verloren (dus na de afzwering van Filips II), werd de jacht uitsluitend een adellijk recht. Voortdurend echter had de ridderschap oneenigheid met de besturen der steden, die het jachtrecht ook voor hun vrije burgers opeischten; zij verkregen dit evenwel pas twee eeuwen later, in 1750. ☒ Veel zouden wij hier nog kunnen citeeren uit de oude kronieken en placactboeken, die een uitgebreide schat van materiaal dienaangaande bevatten. In 1721, lezen we, wordt strooperij nog gestraft aan den lijve, later komen daarvoor in de plaats kerkerstraf en geldboeten. Op 't bemachtigen van schadelijk wild stelde de vorst premies, die in verband met de hooge waarde van het geld zeer groot genoemd mogen worden: voor een rekelwolf 50 gulden, een moerwolf 60 gulden, een jonge wolf 15

gulden, een vos en een wilde kat 3 gulden. In het Quartiersreces van 1645 staat vermeld: „Alsoo de Wolff tegenswoordig in Veluwen aanwascht en meer schade doet als eenige jaren herwaerd, is goetgevonden nu voortaan op 't vangen van een olden wolff te stellen voor een premie 50 gulden en voor een jongen 10 gulden.” Telkens komen we de aanzegging tegen dat gedurende gesloten jachtijd alle honden moeten gaan met eenen grooten slependen knuppel. De eigenaar, die zijn hond niet voorzag van zulk een sierlijk collier, werd met vier daalders. Ook lezen wij tenslotte in een plakkaat d.d. 1 November 1731: „Voorts verbieden wij op Sondagen of eenige Feest-, Vast- of Bededagen te jagen, mede op ene boete van vier daalders, de ene helft voor den Officier en de ander helft voor den Aenbringer. ☒ ☒ Dit is dan een fragmentarisch — en ik geef toe een bescheiden en eenvoudig — overzicht van de oude toestanden op 't gebied der jacht. Ik heb hierbij niet vermeld den strijd dien de dorpen te voeren hadden tegen den sterken wildstand, ik heb niet vermeld hoe veel plaatsen gewoonweg een heining van uren lengte oprichtten om de knagers en wroeters van hun bouwvakkers te wien. De buurtboeken vertellen ervan in hun typische, sappige taal. ☒ Mogt het bovenstaande onze — ook in andere opzichten zoo schoone en merkwaardige — Veluwe nader brengen tot de belangstelling en liefde van velen in den lande.

JAC. GAZENBLEEK.

Palmezels.

VAN de uitloot gesneden beelden van den Christus, zittende op den ezel, in vroeger eeuwen hier te lande in de processie op Palmzondag medegevoerd ter aanschouwelijke verbeelding van 's Heilands zegenverenden intocht in Jeruzalem, is in onze musea geen enkel exemplaar bewaard gebleven. ☒ Om haar lezers een voorstelling van een dergelijk beeld te kunnen

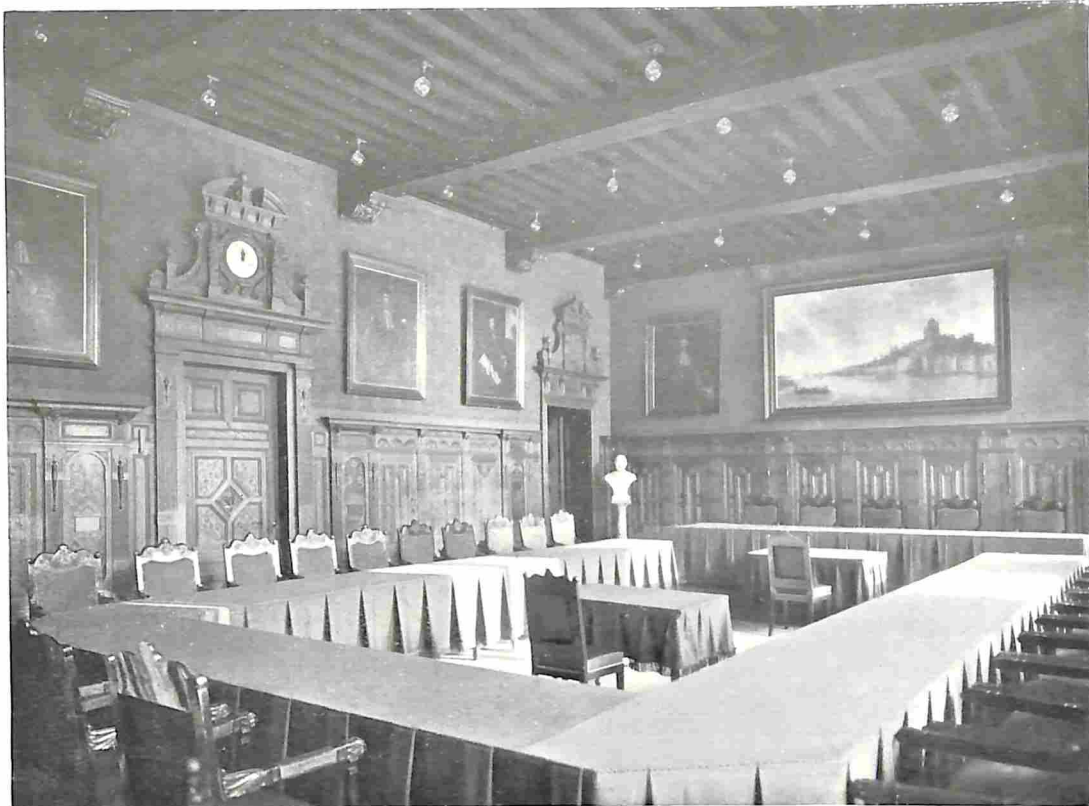

Foto C. Steenbergh.

HET RAADHUIS TE NIJMEGEN.
DE RAADZAAL.

geven, was Dr. C. Catharina van der Graft dan ook genoodzaakt in haar belangrijk werkje: „Palmpaasch, een folkloristische studie van Palmzondaggebruiken in Nederland”, waarin een en ander over den ezelsrit wordt medegedeeld 1), eene afbeelding van een uitheemsch en wel Zuidduitsch werk, van omstreeks 1500, op te nemen (zie aldaar Pl. IX). ☒ De omstandigheid, dat het merkwaardige gebruik van den ommeegang met den palmezel op Palmzondag in de omringende landen (Duitschland, Oostenrijk, Zwitserland, België) langer stand hield dan ten onzent, kan wellicht mede verklaren, dat tegenover deze leemte hier te lande, in het buitenland een nog vrij groot aantal palmezels als belangrijke gedenkstukken van de beschavingsgeschiedenis van vroeger eeuwen en ook somtijds als voortreffelijke voorbeelden van beeldsnijderskunst, zijn behouden gebleven; zoo bezitten b.v. de musea te Ulm en te Bozen en het Germaansch Nationaal Museum te Neurenberg interessante exemplaren; wordt in de parochiekerk te Wetzhausen een uit 1456 daterende palmezel bewaard, die wel gehouden wordt voor een eigenhandig werk van den in Ulm werkzaam geweest zijnden beeldsnijder Hans Multscher (geb. — 1400) ☒ Van een drielid palmezels, dat ik in het Historisch Museum te Basel aantrof,

1) Zie ook: F. W. Drijver: „De ezelsrit op Palmzondag” in „Buiten” Jaargang 1921, blz. 141.

PALMEZELS IN HET HISTORISCH MUSEUM TE BASEL.

wordt hierbij eene afbeelding gegeven. 1) Deze beelden, uit lindenhout — een daarvoor gezocht materiaal — gesneden, geven den Heiland weer, zittende op den ezel in frontale houding, de rechterhand zegenend geheven, de linkerhand voerende den teugel. ☼ Het linker beeld, een Beiersch werk en voortbrengsel van boerenkunst, is naar de meening van Dr. Burckhardt, hoewel nog in romaanschen stijl, op zijn vroegst in de 15e eeuw, misschien nog in eerste in de 16de eeuw gesneden. Het beeld in het midden, den gekroonden Christus voorstellende, is afkomstig uit Kreuzlingen, Kanton Thurgau, Zwitserland, en dagteekent uit het einde van de 15e eeuw. De Christusfiguur, afzonderlijk gesneden, is los op den ezel geplaatst. 2) Deze laatste staat op een van wielen voorzien plankier en werd dan ook in de processie voortgetrokken. Het beeld rechts is afkomstig uit de parochiekerk te Klingnau, Kanton Aargau, Zwitserland, en stamt uit de 16de eeuw; het is het eenige van de drie, dat nog de oorspronkelijke beschildering heeft behouden; de beide andere beelden — die waarschijnlijk veel dienstdoende hebben gedaan — dragen nog slechts zwakke sporen van hun vroegere polychromie.

Arnhem.

MR. PIET SMIT.

1) Met toestemming van den Museum-Directeur Dr. R. F. Burckhardt.
2) Het Germaansch Museum te Neurenberg bezit een exemplaar, waarbij alleen het bovenlichaam van den Christus afneembaar is.

GLORIOSA SUPERBA.

DE naam van deze plant doet dadelijk iets bijzonders verwachten, want zoowel de geslachtsnaam „*Gloriosa*” (Gloria = Roem) als de soortnaam „*superba*” (= prachtig) duiden op eigenschappen van meer dan gewone schoonheid. Karsch noemt de plant in zijn „*Vademecum botanicum*” *Prachtlilie*, maar die naam wordt door de Duitschers ook gegeven aan een echte Lelie, van Japanschen oorsprong, de *Lilium speciosum*. In Vilmorin's „*Blumengärtnerlei*” betitelen de Deutsche bewerkers de *Gloriosa superba* dan ook anders, en wel, in vrije vertaling van den wetenschappelijken naam, als „*Stolze Ruhmkrone*”. Mooi is dit echter niet, en in ons land zijn we niet zoo vlug met het geven van uit het latijn of grieksch vertaalde plantennamen, wij zulke namen vaak iets „gewrongens” hebben. Wij zouden den wetenschappelijken naam der *Gloriosa superba* wellicht kunnen vertalen met „*Prachtige Roembloem*”, maar wat zegt zulk een naam eigenlijk nog? En mooi is die zeker niet! Zoodat we ons liever houden aan den latijnschen naam, die voor ieder toch wel verstaanbaar en veel aantrekkelijker is. ☼ Inderdaad hebben we hier te doen met een schoone plant. De ranke habitus met de slanke, dunne stengels, de glanzende, langwerpige, toegespitste, in een fijne, rank uitlopende bladeren, de elegante, scharlakenrood met geel gekleurde en langgesteelde bloemen, dat alles maakt de *Gloriosa superba* tot een gewas van ongemeene gratie en schoonheid. ☼ De fijne rank,

waarin later elk blad uitloopt, heeft een bepaalde beteekenis. ☼ Ze heeft de eigenschap zich aan dienstdoende steunsels, die dan dienst doen als steunsels, vast te hechten, door zich daar omheen te winden. Dit duidt er op, dat we hier met een klimplant te doen hebben, wat ook inderdaad het geval is, echter met een klimplant die niet met hare stengels zich *windt* om haar steunsel, maar zich *vastgrijpt* met hare bladeren of bladranken, zooals o.a. ook de Erwten doen. Ook Clematis- en Tropaeolumsoorten hechten zich aan steunsels door middel harer bladeren of bladstelen, die zij een of meerdere malen om hun steunsel slaan. Bij planten met draadvormige ranken, die zich na de vasthechting schroefvormig intrekken, zooals bij *Lathyrus*, *Ampelopsis*, *Bryonia*, e.d. het geval is, ziet men dat de stengels daardoor tevens worden aan- en opgetrokken, waardoor zij langs den kortsten weg omhoog kunnen groeien. ☼ De *Gloriosa superba* grijpt bladeren voor steun, waar hare kromme bladranken maar steun kunnen vinden, trekt zich daar-

aan niet of weinig op, maar hangt als 't ware aan haar steunsel. Hare groeiwijze wijst er op dat ze tusschen andere planten in haar steun zoekt, zonder de aspiraties te hebben van de genoemde weelderige klimsters, die krachtig naar boven streven langs den kortsten weg. ☼ De bladstand bij *Gloriosa* is zeer verschillend, aanvankelijk verspreid,

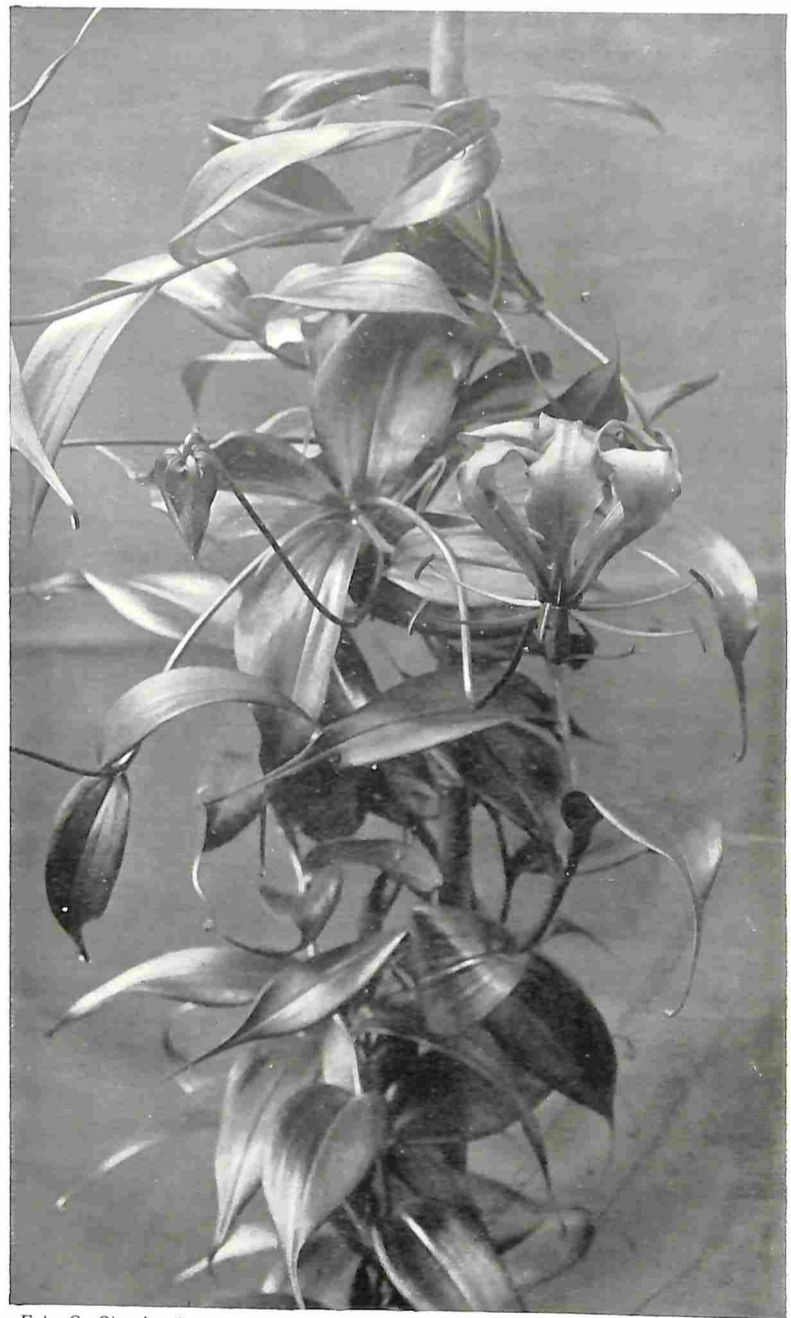

Foto C. Steenberg.

GLORIOSA SUPERBA.

soms tegenoverstaand of ook kransvormig. ☼ De bloemen der *Gloriosa superba* zijn okselstandig, en hebben een naar omlaag gebogen stand, zooals vele lelies hebben. In vorm en houding hebben de bloemen dan ook wel iets weg van Krul-Lelies, o.a. *Lilium Martagon* of Turksche Lelie. Het vruchtbeginsel is naar omlaag gekeerd, maar de zes smalle, sierlijk gegolfde bloemdekblaadjes zijn, evenals de bloemkroonblaadjes bij de *Cyclamens* in den vorm van een kroon naar boven omgeslagen; maar zij gaan daarin nog verder, wijl ze aan den top weer naar binnen, dus ten opzichte van de bloem nog verder naar buiten omkrullen. Bij het ontluiken zijn de bloemdekblaadjes groen, en naarmate de bloem volwassen wordt, worden zij scharlakenrood; maar aan den voet blijven zij geel, wat een levendig kleurenspeel geeft. ☼ De stand van meeldraden en stijl is opvallend. De eerste staan rechthoekig op de bloemspil en de stijl, die het vruchtbeginsel bekroont, buigt zich zelfs eenigszins opwaarts ter zijde, min of meer een scherpen hoek met het vruchtbeginsel vormend. ☼ Wie de *Gloriosa superba* met succes wil kweken, moet

op de hoogte van hare levenswijze zijn. Het is een gewas dat een langen, knolachtigen, ondergrondschen wortelstok maakt, waarmede ze in de cultuur des winters in rusttoestand overblijft. Vroeg in het voorjaar neemt men dezen wortelstok (-ken) uit de oude aarde, waarin ze het vorig jaar gekweekt werd, en pot deze in nieuwe, frissche, voedzame aarde (boschgrond met 1/3 verteerden koemest en scherpzand) stevig op, zorgende dat hij minstens 2 à 3 c.M. onder de oppervlakte van de aarde verborgen is. ☼ Als de nieuwe stengels boven den grond komen, wat spoedig het geval is in de warme kas, zet men langs den rand van den pot eenige dunne twijgen ter lengte van 1 M., of bindt de stengels aanvankelijk aan stokjes op, om er later rijstjes of twijgen bij te zetten. De plant helpt zich dan verder wel zelf, en als Juli in het land is, komen te fraaie bloemen, die tot ver in September elkaar opvolgen. Tijdens den groei en bloei houdt men de aarde matig vochtig. In October kunnen de planten voor de winterrust geprepareerd worden. Het wordt dan kouder en men geeft minder water, om daarmede geheel op te houden als het loof geel wordt en gaat afsterven. Dan zet men de potten droog in een hoekje van de gematigde kas of serre weg, of op een andere matig warme, droge plaats, waar de planten in rust kunnen blijven tot het volgende voorjaar. Te koud mogen de rustende knollen niet staan, want het geslacht *Gloriosa* behoort tot de flora van tropisch Azië en Afrika, en komt o.a. ook in Oost-Indië voor. Maar moeilijk is de cultuur geenszins, en de geringe zorgen die de plant vraagt is ze ruimschoots waard.

A. J. VAN LAREN.

IN EEN JAPANSCHEN TUIN.

XIV. (Slot).

IK ben reeds te veel gaan houden van mijn woning. Elken dag, als ik van de school terugkom en mijn leeraars-uniform verwisseld heb met het oneindig gemakkelijker Japansche kleed, word ik meer dan ruimschoots beloond voor de vermoeienis van vijf uren voor de klas, door het simpele genoegen van te zitten in de beschaduwde veranda, die op de tuinen uitziet. Die antieke tuinmuren, zwaar bemest onder hunne afdekking van pannen, schijnen zelfs het gemurm

van het stadsleven buiten te sluiten. Er zijn geen andere geluiden dan de stemmen der vogels, het sjiipen der *semi*, of, met lange, luie tusschenpoozen, het plassen van een duikenden kikvorsch. Neen, deze muren sluiten mij af van veel meer dan de straten der stad. Daar buiten zoemt het veranderd Japan van telegrafen en nieuwsbladen en stoombooten; hier binnen wonen de alles-kalmeerende vrede der natuur en de droomen van de zestiende eeuw. Er is een vreemdsoortige bekoring in de lucht zelfs, een vaag gevoel van iets zoets en onzichtbaars om mij heen: misschien de zachte geesten van doode vrouwen, die er uitzagen als de vrouwen in de oude prentenboeken en die hier woonden, toen alles nieuw was. Zelfs in het licht van den zomerdag, dat de grijze, vreemde steenvormen raakt en trilt door het gebladerte der langgeliefde boomen, is er de teederheid van een droombeeldige streeling. Dit zijn tuinen van het verleden. De toekomst zal hen slechts kennen als droomen, scheppingen van een vergeten kunst, welker bekoring zelfs geen genie opnieuw voortbrengen kan. ☼ Voor de menschelijke bewoners schijnt geen

schepsel hier vrees te hebben. De kleine kikvorschen, die op de lotus-bladeren zitten, kruipen nauwelijks voor mijn aanraking terug; de hagedissen liggen zich te koesteren in de zon vlak bij mijn hand; de water-slangen glijden onbevreesd in mijn schaduw; troepen *semi* vestigen hun oorverdoovend orkest op een pruimentak vlak boven mijn hoofd; en een biddende *mantis* zet zich brutaal op mijn knie. Zwaluwen en musschen bouwen niet alleen hunne nesten op mijn dak, doch komen zelfs onbevreesd mijne kamers binnen (één zwaluw heeft zelfs haar nest gebouwd in de zoldering van mijn badkamer) en de wezel is onder mijn oogen aan het visch kapen, zonder de geringste gewetenswroeging. Een wilde *uguisu* zit op een ceder bij het venster en daagt met een uitbarsting van wilde schoonheid mijn vogeltje in de kooi tot een zangwedstrijd uit. En onafgebroken, door de gouden lucht, uit de groene schemering der bergdennen, komt murmelend tot mij de klagende, strelende, heerlijke roep van de *yamabato*: *Tété-poppo; Kaka-poppo; Tété-poppo; Kaka-poppo; Tété...* ☼ Geen Europeesche duif heeft zulk een kreet. Hij die voor de eerste maal de stem van

de *yamabato* kan hooren, zonder in zijn hart eene nieuwe aandoening te gevoelen, verdient niet in deze gelukkige wereld te wonen. ☼ Toch zal dit alles, de oude *Katchiyashiki* en zijne tuinen, ongetwijfeld over weinige jaren voor altijd verdwenen zijn. Reeds zijn zeer vele tuinen, ruimer en schooner dan de mijne, veranderd in rijstvelden en bamboes-plantages; en de vreemd-schoone stad *Izumo*, eindelijk bereikt door den een of anderen sinds lang ontworpen spoorweg, misschien reeds binnen tien jaren, zal groeien en veranderen en alledaagsch worden, en deze gronden opeischen voor den bouw van werkplaatsen en fabrieken. Niet slechts van hier, doch van het geheele land schijnt de oude vrede en de oude bekoorlijkheid tot verdwijnen gedoemd te zijn. Want onstandvastigheid is de aard der dingen, bijzonderlijk in Japan; en de veranderingen en de veranderaars zullen op hun beurt veranderd worden, tot er geen plaats voor hen zal te vinden zijn — en het is ijdel het te bejammeren. De doode kunst, die de schoonheid van deze plek schiep, was óók de kunst van het geloof, dat behoort tot den al-vertroostenden schriftregel: *Waarlijk, zelfs de planten en de boomen, de steenen en de rotsen, allen zullen tot het Nirvana ingaan.*

Foto C. Steenbergh.

KATTENBEZOEK.